

Valentin Kiparsky 60-vuotias

Helsingin yliopiston slaavilaisen filologian professori Valentin Kiparsky viettää 60. syntymäpäiväänsä 4. heinäkuuta 1964. Prof. Kiparsky on tunnetusti tieteenalansa johtomiehiä, ja hän nauttii suurta kunnioitusta ja arvontoa laajoissa lingvistipiireissä. Hänen kirjallinen tuotantonsa on erittäin runsas ja monipuolinen: siihen kuuluu kahdeksan monografiaa ja lähes kolmesataa tutkielmaa, artikkelia ja arvostelua. Slavistiikan kannalta sellaiset Kiparskyn teokset kuin »Die gemeinslavischen Lehnwörter aus dem Germanischen» (1934), »Der Wortakzent der russischen Schriftsprache» (1962) ja »Russische historische Grammatik, I» (1963) ovat alansa kaikkein auktoritatiivisimpia.

Valentin Kiparsky on syntynyt Pietarissa luterilaisessa kulttuuriperheessä, jossa kotikielenä käytettiin saksaa. Hänen isänsä René von Kiparsky, joka oli etevä gynekologi, toimi professorina silloisen Venäjän pääkaupungissa. Sukujuuriltaan Kiparskyt ovat puolalaisia ja peräisin Masoviasta (Mazowsze). Tämän masovialaisen suvun tie Pietariin oli kulkenut Baltian maiden kautta, minne juhlittavamme esi-isä Johan Jacob

Kiparsky oli 1700-luvulla muuttanut. V. Kiparskyn äiti Hedvig Thusnelda Maria von Sturtzel oli Venäjällä syntynyt saksatar. Hän toimi ennen avioliittoaan saksan kielen opettajana perinteikkäässä Smolnan instituutissa, joka oli ylhäissukuisten aatelisneitosten opinahjo. Rinnan kotikielensä saksan kanssa V. Kiparsky oppi jo lapsena venäjän kielen, jota hän pitää toisena äidinkielenään. Hänellä on tavallaan vielä kolmaskin äidinkieli, nimittäin ranska, jota hänelle opetti vanhempien palkkaama ranskalainen kotiopettajatar. Tämän kielen opiskelu alkoi silloin, kun tuleva polylotti oli vasta viiden vuoden ikäinen. Kahdeksanvuotiaana V. Kiparsky ryhtyi kotonaan opiskelemaan latinaa suorittaakseen keväällä 1914 pääsyttukinnon Pietarin saksalaiseen oppikouluun St. Annen-Schuleen. Lahjakas ja vilkas poika hyväksyttiin suoraan III luokalle. Nyt alkoi myös kreikan luku, jota kesti aina vuoteen 1918.

Monien pietarilaisten tapaan Kiparskyt viettivät kesä- ja joululomansa Karjalan Kannaksella lähellä Perkjärveä, missä heillä oli v. 1910 ostettu noin 20 ha:n suuruinen Särkjärven tila. Koulu-

V. Kiparsky

opintojen keskeydyttyä noina levottomina aikoina Annen-Schulessa V. Kiparsky muutti yhdessä äitinsä kanssa tälle tilalle. Mutta pian hän jäi Rajajoen tälle puolelle ypyöksin etsimään tulevaa elämäntehtäväänsä. Kiparskyn varhaisnuoruus uudessa kotimaassa oli sekä aineellisesti että henkisesti hyvin raskasta aikaa. Hän teki tilallaan maatöitä, hoiti kasvitarhaa, myi vihanneksia torilla, teki metsäkauppoja lähiseudun kitsaiden talonpoikien kanssa ja vedätti talvella halkokuormia uuteen kouluunsa, venäjänkieliseen pyhän Aleksin kymnaasiin (Perkjärvi). Siellä V. Kiparsky suoritti v. 1924 kypsyystutkinnon. Koska Kiparskyn tarkoituksena oli pyrkiä yliopis-

toon eikä venäläisen oppikoulun päästötodistus siihen riittänyt, oli hänen saatava todistus suomenkielisestä oppikoulusta. Hän kolkutteli turhaan monien Viipurin koulujen ovia ja oli varmaankin jo epätoivon partaalla, kunnes arvasi kääntyä Viipurin Realikoulun, Maanviljelys- ja Kauppalyseon silloisen rehtorin Yrjö Oran puoleen. Tämä humaani ja ymmärtäväinen pedagogi suostui ottamaan eteenpäin pyrkivän nuorukaisen »privatistiksi».

Keväällä 1925 V. Kiparsky osallistui ylioppilaskirjoituksiin selvytyen hyvin äidinkielen kokeesta, ts. suomen kielestä, jota hän oli tarmokkaasti opiskellut Perkjärvellä, mutta sai reput ruotsin kielessä.

Nuorimies, joka jo osasi erinomaisesti saksaa, venäjää, ranskaa, latinaa ja kreikkaa ja oli oppinut visaisen suomen kielen, oli kuvitellut suoriutuvansa ruotsin kokeesta, joka noihin aikoihin käsitti pelkästään käännöstehtävän ruotsista suomeen, germaanisen sukukielen eli saksan avulla. Mutta hän ei ilmeisesti vielä tuolloin ollut osannut ottaa huomioon lähisukukielten välisiä merkitysoipillisia salakareja, jotka aiheuttivat epäonnistumisen koekirjoituksessa. Kesän 1925 Kiparsky opiskeli ahkerasti ruotsia opettajanaan eräs perklärveläinen ylioppilaskokelas, joka oli vuorostaan saanut reput matematiikassa. Kiparsky pääntäsi tulevan everstin päähän 'matikkaa' ja opiskeli itse ruotsia. Täydellisen ruotsin kielen taidon Kiparsky hankki vuosina 1931—1932 suorittaessaan asevelvollisuuttaan valtaosaltaan ruotsinkielisessä Uudenmaan rykmentissä. Reserviupseerikoulussa hän oli 21. kurssilla.

Helsingin yliopistossa (1926—29) V. Kiparsky valitsi pääaineekseen germaanisen filologian, jossa hänen opettajinaan olivat T. E. Karsten ja Pekka Katarata. Samalla hän opiskeli J. J. Mikkolan johdolla slaavilaista filologiaa, J. Reuterin johdolla sanskritiä ja vertailevaa indoeurooppalaista kielitiedettä sekä Edwin Linkomiehen opastuksella Rooman kirjallisuutta. Alkuaan Kiparskylla oli vakaa aikomus suorittaa korkein arvosana myös romaanisessa filologiassa, mutta jouduttuaan erimielisyyksiin professori Wallensköldin kanssa hän luopui tästä aineesta ja siirtyi Mikkolan oppilaaksi. Filosofian kandidaatiksi hän valmistui kolmessa ja puolessa vuodessa, 24. joulukuuta 1929.

Vuonna 1930 V. Kiparsky matkusti Tšekkoslovakian hallituksen stipendiaattina Prahaan, missä hän jatkoi opintojaan molemmissa Prahan yliopistoissa — tšekkiläisessä ja saksalaisessa. Maaliskuussa 1931 alkanut asepalvelus keskeytti vuoden ajaksi V. Kiparskyn opinnot, mutta sen jälkeen hän palasi takai-

sin »kultaiseen kaupunkiin». Siellä hän syvenyi slavistiikkaan (prof. Weingart) ja erikoisesti tšekin kieleen (prof. Smetánka), vertailevaan kielitieteeseen (professorit Slotty ja Hujer) sekä fonetiikkaan (prof. Chlumský). Prahan stipendiaattikaudelle ajoittuu V. Kiparskyn ensimmäinen kielitieteellinen tutkielma »Über Neologismen im Tschechischen» (Slavia X, 1931; 18 s.), jota päivänsankarimme kertomansa mukaan vielä nytkin haikeana, mutta samalla mielihyvää tuntien silmäilee. Julkinen kirjallinen ensiesiintyminen oli tapahtunut kuitenkin jo vuotta aikaisemmin. Tuolloin ilmestyi Ylioppilaslehdessä (1930, n:o 2) Kiparskyn artikkeli »Kieliolojen järjestely Tšekkoslovakiassa».

Prahassa Kiparskylla oli erinomainen tilaisuus tutustua sikäläisten slavistien uraauurtaviin tutkimuksiin fonologian alalla. Kaikkiin uusiin lingvistiikan piirissä esiintyviin virtauksiin jo nuoresta pitäen kriittillisen innokkaasti paneutuva tutkijamme »toi fonologian Suomeen» julkaisemalla tämän aikakauslehden palstoilla selkeästi ja opettavaisesti laatimansa kirjoituksen »Johdatusta fonologiaan» (Vir. 1932 s. 230—250).

Vuonna 1933 alkoi V. Kiparskyn toiminta yliopistomme opettajana. Tuolloin hän väitöskirjatyönsä ohessa piti germanisteille käännösharjoituksia suomesta ja ruotsista saksaan. Vuosina 1934—1935 hän palveli harjoittelijana Helsingin yliopiston kirjaston slaavilaisella osastolla.

Marraskuun 7. päivänä 1934 eli lähes kolmekymmentä vuotta sitten V. Kiparsky puolusti menestyksellisesti tohtorinväitöskirjaansa »Die gemeinslavischen Lehnwörter aus dem Germanischen» (329 s.). Vastaväittäjänä toiminut professori J. J. Mikkola antoi ansiokkaasta teoksesta lahjakkaalle oppilaalleen korkeimman arvosanan — laudaturin. Tämä teos, joka on V. Kiparskyn monografioista siteeratuin, puolustaa paikkaansa erinomaisesti vielä tänäkin päivänä. Tekisi mieli käyttää siitä epiteettiä Monumentum aere perennius.

Sanastontutkimus ja etymologointi kiehtoivat tohtori Kiparskyn tutkijamieltä, kun hän v. 1935 sai kolmeksi vuodeksi arvokkaan ja arvostetun Rosenbergin tutkimusapurahan ja matkusti Baltian maihin. Siellä hän harjoitti opintoja pääasiassa Riiassa, jossa osallistui kuuluisan baltologin prof. J. Endzelinin seminaariharjoituksiin, opiskeli latvian kieltä, tutki Baltian maiden historiaa (prof. L. Arbusow) ja Itä-Euroopan esihistoriaa (prof. C. Engel). Königsbergissä, jossa Kiparsky vietti syksyn 1935 ja talven 1937, hän syventyi balttilaiseen filologiaan (prof. J. Gerullis) ja slaavilaiseen kielentutkimukseen (prof. K. H. Meyer). Tartossa hän työskenteli kevätlukukauden 1937 Eesti Keele Arhiivissa ja oli samalla prof. A. Saaresten oppilaana. Baltian maissa V. Kiparskyn kieliarsenaali rikastui kahdella kielellä: lätilä ja virolla.

Stipendikauden keskivaiheilla V. Kiparskylta valmistui laaja tutkimus »Fremdes im Baltendeutsch« (Mémoires de la Soc. Néo-Phil. XI, 1936; 224 s. + 1 kartta). Tämän teoksen sanastollisen aineksen keruu oli vaatinut tekijältään työläitä arkistotutkimuksia. Selvitellessään Baltian saksan liiviläisiä lainasanoja V. Kiparsky oli saanut tutustua prof. Lauri Kettusen silloin vielä julkaisemattomiin runsaisiin aineskokoelmiin. Numeroiden valossa voimme todeta, että Baltian saksalaiset olivat vuosisatojen kuluessa lainanneet liivistä ja virosta 176 sanaa (lisäksi tulee vielä 8 käännöslainaa), latvian kielestä 348 sanaa (ynnä 9 käännöslainaa), venäjältä 283 sanaa (ynnä 34 käännöslainaa), ruotsista 38 ja puolasta 16 sanaa. Sitä paitsi latvian ja venäjän kielestä oli kulkeutunut 5 johdinta.

Baltian maihin ja Itä-Preussiin suuntautuneen tutkimusmatkan päätarkoituksena ei kuitenkaan ollut Baltian saksan sanavaraston etymologointi, vaan kiistanalaisen kuurilaiskysymyksen ratkaiseminen. Eräät tiedemiehet, kuten esim. Wiedemann, Bielenstein ja Jaak-

kola, olivat pitäneet kuurilaisia liiviläisenä heimona, toiset taas erityisenä balttilaisena heimona (Pogodin, Būga). Ongelman ratkaisu riippui suuresta määrin Kuurinmaan, eteläisimmän Itämerenmaakunnan, paikannimistön ja siellä mahdollisesti säilyneiden vanhojen henkilönnimien alkuperästä. Slaavilaisten, balttilaisten ja melkoisesti jo itämerensuomalaistenkin kielten historiaan perehtynyt tutkijamme oli sopiva mies tämän probleemin selvittäjäksi. Varsin antoisiksi osoittautuivat Königsbergin valtionarkiston hallussa olleet Memelin ja Schaakenin alueiden vanhat talouskirjat, joiden perin pohjaiseen tutkimiseen V. Kiparsky innolla paneutui. Sitä paitsi hän suoritti myös kenttätutkimuksia tehden v. 1935 matkan lätiläisten »kuurien« ja v. 1936 liiviläisten asuma-alueille. Laaja teos »Die Kurenfrage« (AAScF XLII; 474 s. + 5 karttalehteä) ilmestyi kesällä 1939, pari kuukautta ennen 2. maailmansodan puhkeamista. Tekijä tuli siihen johtopäätökseen, että kuurilaisia on pidettävä alkuun balttilaisena, tarkemmin lätiläisenä heimona. Kuitenkin ennen 1500-lukua kuurilaisiksi sanottiin kaikkia Kuurinmaan asukkaita, olivatpa he kansallisuudeltaan balttilaisia tai itämerensuomalaisia. Kuurinmaan paikannimistä on yli 150 sellaisia, jotka Kiparsky selittää itämerensuomalaisiksi, ja henkilönnimistä lähes 130 juontaa juurensa liivistä tai virosta. Jo ennen mainitun teoksen ilmestymistä, 30. toukokuuta 1938 V. Kiparsky nimitettiin Helsingin yliopiston balttilais-slaavilaisen kielitieteen dosentiksi. Saman vuoden kesänä hän teki matkan Liettuaan hankkiakseen liettuan kielen käytännöllisen taidon.

Talvisodan aikana V. Kiparsky oli ensin toimistoupseerina — tulkkina ja kääntäjänä — Kannaksen armeijan esikunnassa ja sitten ulkomaalaisista vapaaehtoisista muodostetussa Sisu-pataljoonassa yhdysupseerina. Jatkosodan alkuksa Kiparsky määrättiin 15. D:n esikuntaan, mutta joulukuussa 1941 hän

sai siirron Helsinkiin Valtion tiedotuslaitokseen, missä hän toimi kielenkääntäjänä.

Joulun alla 1940 ilmestynyt kirjoitus »Kuprin ja Suomi» (Sotilaan Joulu) antoi aavistaa, että Kiparsky oli valtaamassa uutta tutkimusalaa. Niinpä vielä jatkosodan riehussa näki päivänvalon varsin aktuelli teos »Suomi Venäjän kirjallisuudessa» (1943; 268 s.; siitä ilmestyi 2. painos v. 1945; 263 s.). Kirjan runko oli V. Kiparskylla pääpiirteittäin valmis jo vuoden 1940 lopulla, mutta sen jälkeen hän täydensi käsikirjoitustaan, varsinkin Neuvostoliiton kaunokirjallisuuden osalta, saatuaan syksyllä tilaisuuden tutustua Petroskoin yliopiston runsaisiin kokoelmiin. Tutkimus, joka oli vaatinut laajoja esitöitä, on kiihottoman objektiivinen esitys mielipiteistä ja lausunnoista, joita Suomesta ja suomalaisista on Venäjän kirjallisuudessa esitetty eri aikoina. Teoksessaan V. Kiparsky on menetellyt oikein esittäessään omia kommenttejaan mahdollisimman säästeliäästi, »jotta valistunut lukija voisi itse muodostaa itselleen käsityksen aineiston perusteella, antamatta tekijän vaikuttaa itseensä» (2. painos, s. 12). Samaan aihepiiriin liittyy läheisesti Kiparskyn v. 1947 ilmestynyt teos »Norden i den ryska skönlitteraturen» (163 s.).

Kun v. 1946 V. Kiparskyn opettajan ja läheisen työtoverin professori Jalo Kaliman ehdotuksesta yliopistomme perustettiin uudelleen v. 1918 lakkautettu venäjän kielen ja kirjallisuuden professorin virka, määrättiin dosentti Kiparsky sitä hoitamaan (2. 2. 1946). Marraskuun 27. päivänä 1947 hänet nimettiin varsinaiseksi professoriksi.

Tästä virasta prof. Kiparsky erosi 31. lokakuuta 1958 siirtyäkseen kutsuttuna Berliinin Freie Universitätin slaavilaisen filologian varsinaiseksi professoriksi ja samalla Osteuropa-Institutin johtajaksi sekä »Slavistische Veröffentlichungenin» julkaisijaksi. Arvossapidetyn ja perinteikkään oppituolin hän peri kuuluisan slavistin professori Max Vasmerin vetäy-

dyttyä syrjään varsinaisista opetustehtävistä. Alma materimme jättäminen ei V. Kiparskylle ollut suinkaan helppoa. Muistan hyvin, kuinka hän ystäviensä järjestämässä jäähyväistilaisuudessa puhui jopa 'kansalaiskuolemastaan'. Yliopistomme voi olla iloinen siitä, että professori V. Kiparsky keväällä 1963 suostui kutsuttuna ottamaan vastaan slaavilaisen filologian professorin viran, joka oli ollut täyttämättä lähes kaksi vuotta. Kesäkuun 1. päivänä 1963 hänestä tuli jälleen yliopistomme opettaja. Ne työolosuhteet ja aineelliset edut, jotka Berliinin yliopistolla oli Kiparskylle tarjottavana, olivat luonnollisesti aivan toisenlaiset kuin täällä kotimaassa. Tätä taustaa vasten katsoen V. Kiparskyn paluuta yliopistoomme voidaan pitää osoitukseksi uhrautuvasta kansalaismielestä. Tässä yhteydessä mainittakoon, että professori Kiparskylle oli samanaikaisesti tarjottu suurituloisia professuureja sekä Euroopan metropoleissa että Yhdysvalloissa.

Berliinin-kautenaan V. Kiparsky julkaisi kaksi merkkitteosta: v. 1962 ilmestyi painosta »Der Wortakzent der russischen Schriftsprache» (396 s.) ja v. 1963 »Russische historische Grammatik, I. Die Entwicklung des Lautsystems» (171 s.). Edellinen teos on jatkoa jo v. 1950 valmistuneelle tutkimukselle »O kolebanijah udarenija v russkom literaturnom jazыke, I. Odnosložnyje imena suščestvitelnyje» (Ann. de l'Institut Finl. d'Études Soviétiques. Suppl. du N:o 1; 123 s.). Tämä yksitavuisten substantiivien painosuhteita käsittelevä tutkimus sisältyy täydennettynä myös edellä mainittuun pääteokseen. Venäjän kielen painatuksen kehitys ja eri painotyyppien luokittelu perustuvat monipuoliseen aineistoon, jonka käsittelyssä ja esittelyssä V. Kiparsky osoittaa tämän alan suurta teoreettista tuntemusta. Balttilais-slaavilaiset intonaatiokategoriat ja esim. venäjän painoseikat ovat tunnetusti vaikeita ongelmia, ja niiden perusteellinen selvittely vaatii tutkijaltaan tavattoman

laajaa oppineisuutta. Otaksun, että Kiparsky kävi käsiksi tähän ongelmavyyhteen nimenomaan etymologina. Hän on näet varhemmin monessa yhteydessä valittanut historiallisen 'aksenttiopin' puutumista ja korostanut sen tärkeyttä lainasanatutkimukselle. Kiparskyn »Russische historische Grammatik», josta on siis valmistunut ensimmäinen, äännehistoriaa käsittelevä osa, on ehdottomasti tähänastisista venäjän äännehistorioista parhain, nykyaikaisin ja omintakeisin teos. Olen vakuuttunut, että kirjasta tulee todellinen lingvistinen bestseller. Arvostellessaan 28 vuotta sitten Jalo Kaliman teosta »Itämerensuomalaisten kielten balttilaiset lainasanat» V. Kiparsky lausui seuraavan ajatuksen: »On yleensä paljoa helpompi kirjoittaa jostakin aineesta syvämietteinen teoreettinen tutkimus kuin laatia siitä hyvä yliopistollinen oppikirja, jolle asetettaviin vaatimuksiin kuuluu paitsi aineksen perinpohjaista hallintaa myöskin selvyys ja ennen kaikkea tarkan rajan vetäminen varman ja epävarman välille» (Vir. 1936 s. 470). Voidaankin todeta, että omassa historiallisessa kieliopissaan V. Kiparsky on mainiosti täyttänyt edellä lainatussa sitaatissa esittämänsä vaatimukset. Virittäjän lukijakuntaa varmasti kiinnostaa ja ehkäpä ilahduttaa se, että Kiparsky on nimenomaan itämerensuomalaisten kielten slaavilaispe-
räisten lainasanojen avulla pystynyt sitovasti todistamaan, että esivenäjän vokaalit olivat painosuhteista riippumatta joko pitkiä tai lyhyitä. On todettava, etteivät parhaakaan slavistit ole rohjenneet olettaa kestokorrelaatiota esivenäjän vokaalisysteemissä. Teoksensa sivulla 82 Kiparsky rekonstruoi esivenäjän vokaalifoneemit käyttäen kriteereinä edellä mainittuja kielellisiä kosketuksia. Itämerensuomalaisten ja balttilaisten kielten slaavilaisten (= esivenäläisten) lainojen nojalla hän osoittaa, että myös esivenäjän nasaalivokaalit, jotka denasaloituivat noin v. 850, olivat kvantiteetiltaan joko lyhyitä tai pitkiä.

Prof. Kiparskyn teoksessaan esittämä esivenäjän vokaaliteoria samoin kuin hänen käsityksensä vanhimmista kon-
takteistamme venäläisten esi-isiin («ei ennen 500-lukua, mutta varmasti ennen 800-lukua») olivat hahmottuneet hänen mielessään jo 1940-luvun lopulla (ks. esim. Revue des Études Slaves XXIV, 1948, s. 29—47). Viimeksi hän on näistä asioista kirjoittanut Virittäjässä v. 1956 (ks. s. 71—82). Tässä yhteydessä lienee paikallaan viitata sellaisiin läheisesti samaan aihepiiriin kuuluviin Kiparskyn kirjoituksiin kuin »Über die Vertretung des *ě* in den slav. Lehnwörtern der ostseefinn. Sprachen» (FUF XXIX 76—86) ja »Ims. *h* äänteen vastineet venäjässä» (Vir. 1958 s. 165—173).

On luonnollista, että V. Kiparsky on slaavilais-balttilais-itämerensuomalaisia kielellisiä ja historiallisia kosketuksia tutkiessaan joutunut myös puhtaan fennistiikan työsaralle. Hänen ansiostaan me nyt tunnemme perin keskeisen *terve*-sanan etymologian ja voimme näin ollen *tervehdiä* toisiamme »hyvällä lingvistisellä omallatunnolla» (Vir. 1952 s. 94—99). Tiedämme myös, että supisuomalaiselta kalskahtava *sissi*-sana onkin venäläinen laina, jonka De la Gardien sotilaat ovat aikanaan tuoneet mukanaan eräänlaisena sotamuistona (Vir. 1933 s. 179—181).

Neljäätoista elävää kieltä (edellä lueteltujen lisäksi vielä italiaa, puolaa, englantia ja romaniaa) käytännössä hallitsevalla ja useita muita Euroopan kieliä teoreettisesti osaavalla Kiparskylle on sanastontutkijana käytössään erinomainen kyky ratkaista sanojen etymologioita semanttisten paralleelien avulla. Jo edellä mainitun *terve*-sanan selitys pohjaa laajaan semanttiseen vertailuun (s. *terve* on omaperäinen johdos sanasta *terva* < esibaltt. **derva* 'Harz, Pech, Teer'; vrt. mksl. *сѣдръвѣ* < **сѣ-dorvѣ*, fem. **сѣ-dorva* 'terve', jonka jälkimmäinen osa on = liett. *darvā* 'terva'). Esitän vielä pari esimerkkiä samankaltaisen päättelyn tuloksista. Suom. *juottaa* 'trän-

ken' ja *juottaa* 'löten' eivät ole, kuten Kiparsky on osoittanut, homonyymeja, vaan samasyntyisiä sanoja, kuten esim. slaav. *pajati* 'löten' ja (*na*)*pajati*, *pojiti* 'tränken' (SUSA LVIII, 1956, s. 1—11). Slaav. *zěť* 'vävy' ei kuulu ieur. juureen **ǵen-* 'siittää', vaan **ǵen-* 'tuntea'; vrt. mordv. *sodamo* 'vävy', joka on johdos verbistä *sodams* 'tietää, tuntea' (NM XLIII 113—121).

Etymologisten sanakirjojen laatijain oppaaksi voitaisiin sanoa V. Kiparskyn runsassisältöistä tutkielmaa »Über etymologische Wörterbücher« (NM LX, 1959, s. 209—230). Lainaan tästä artikkelista kokeneen etymologimme mielipiteen sanastontutkijain joskus kipeästi kaipaamista 'vapauksista' ja 'takapor-teista': »Ich möchte sofort betonen, dass ich weder lautliche noch semasiologische »Freiheiten« zulassen will. Lautliche Unstimmigkeiten müssen entweder durch neue Lautgesetze oder durch besondere Ursachen... erklärt, Bedeutungsdifferenzen überbrückt werden.» Tämän 'etymologisen katekismuksen' pohjana on professori Kiparskyn alustus, jonka hän piti joulukuussa 1957 Moskovan yliopiston venäjän kielen osastossa. Kysymyksessä oli keskustelu- ja väittelytilaisuus uuden venäjän kielen etymologisen sanakirjan toimitustyössä noudatettavista suuntaviivoista. Kokouksen puheenjohtajana toimi akateemikko V. V. Vinogradov, joka oli kutsunut prof. Kiparskyn Moskovaan varta vasten tähän tilaisuuteen. [Osa Kiparskyn alustuksesta on ilmestynyt aikakauskirjassa *Voprosy Jazykoznanija*, 1958, n:o 2.]

Professori Kiparskyn käsitys tunnetusta »Wörter und Sachen« -metodista on varsin myönteinen. Hän katsoo, että se on tehokas ja hyödyllinen menetelmä silloin, kun kysymyksessä ovat sellaiset kielet, joilla on vanha kirjallinen perinne, tai silloin, kun tutkija on tekemisissä sellaisen kansan puhuman kielimuodon kanssa, joka on säilyttänyt ikivanhan kulttuurinsa kutakuinkin koskemattomana. Tätä metodia V. Kiparsky on itse

soveltanut varsin taitavasti. Mainittakoon esimerkiksi hänen tutkielmansa »L'histoire du morse« (AAScF 73: 3, 1952; 53 s.). Mursusta tulee mieleen muuan Kiparskyn mielialheista, nimitäin eläinten nimitysten tutkiminen. Osaksi tämä selittynyt siten, että prof. Kiparsky on tietämäni mukaan lämmin eläinten ystävä — hänen lempieläimiään ovat kissat — ja toisaalta siten, että nimenomaan faunan piiristä löytyy suuri määrä etymologisesti hämäriä nimityksiä. V. Kiparskyn 'zoologisista' kirjoituksista on ennen muuta mainittava seuraavat: »Russ. *rossomáxa* 'Vielfrass' (Gulo borealis)« (ZslPh 20, 1950, s. 359—365), »Das Mammut« (ZslPh 26, 1958, s. 296—300), »Polkan und Barbos« (ZslPh 27, 1958, s. 32—34) ja »Paradiesvögel im russischen Schrifttum« (Soc. Scientiarum Fenn. Årsbok — Vuosikirja XXXIX B n:o 2, 1960; 18 s.).

Eläinten nimityksien parissa ahertessaan V. Kiparsky on kiinnittänyt huomionsa mm. sellaisiin kielikuviin kuin *sich einen Affen kaufen* 'sich betrinken' ja *einen Affen (sitzen) haben* 'betrunken sein'. Jonkinlaisen kuvan V. Kiparskyn realistisesta ajattelu- ja työskentelytavasta samoin kuin hänen maanläheisyydestään tarjonnee seuraava, sillä kertaa aktuaaliksi muodostuneen ongelman ratkaisuun liittyvä episodi. Hän kääntyy Frankfurt am Mainin eläintarhan johtajan puoleen ja tiedustelee tältä, osoittavatko apinat mahdollisesti mieltemystä alkoholijuomiin kuten esimerkiksi kissat valeriaanaan, josta ne humaltuvat. Asiantuntijalta saapunut vastaus oli kielteinen. Lopulta Kiparskylle selviää, että saksan *Affe* merkityksessä 'humala(tila)' on ilmeinen käännöslaina tšekistä, jossa *opice* saattaa tarkoittaa sekä apinaa että päihtymistä. Tšekin *opice*, joka on ään-teellisesti hyvin lähellä verbiä *opit se* 'juopua', on saanut sekundäärisen 'humala'-merkityksensä kansanetymologista tietä (ks. »Der Affe 'Rausch'« aikakauskirjassa *Annali dell'Istituto Univers. Orientale* II, 1959, s. 29—39).

Professori V. Kiparsky on kansainvälisen tiedemiesmaineensa ansiosta joutunut useaan otteeseen toimimaan opettajana myös kotimaan rajojen ulkopuolella. Niinpä hän oli vuosina 1952—1955 slaavilaisen filologian professorina Englannissa Birminghamin yliopistossa, kesällä 1952 vierailevana professorina Indianan yliopistossa ja 1961—1962 samoin vierailevana professorina Minnesotan yliopistossa. Tähän Helsinkiin ovat monet ulkomaiset stipendiaatit suunnanneet matkansa saadakseen opetusta ja ohjausta tutkimustöissään professori Kiparskylta. V. Kiparsky on edustanut maataamme ansiokkaalla tavalla lukuisissa kansainvälisissä kongresseissa. Hän on ollut vuodesta 1956 Suomen Tiedeseuran jäsen, ja tänä vuonna hänet kutsuttiin myös Suomen Tiedeakatemian jäseneksi.

Professorin viranhoitoon kuuluu tutkimustyön ohessa tärkeänä osana opetus-toimen hoito. V. Kiparskyn luennot samoin kuin hänen julkiset esitelmänsä ovat hyvin antoisia, mukaansatempaavia ja tekisi mieli sanoa 'jännittäviä'. Hän liikkuu suvereenisti slavistiikan ja vertailevan kielentutkimuksen eri aloilla, ja hänellä on aina jotakin uutta esitettävänä.

Toveripiirissä hyvin suosittu Valentin Kiparskyn luonteenomaisia piirteitä ovat vilpittömyys, välittömyys ja henkevän iloinen seurallisuus. Virittäjä, johon professori Valentin Kiparsky on jo vuodesta 1932 lähtien kirjoittanut monia näköalojamme avartavia artikkeleita, tuntee kiitollisuutta hänen tekemästään työstä. Samalla se esittää sydämelliset onnittelunsa ja toivottaa jatkuvaa viireätä tutkijanmieltä.

IGOR VAHROS